

Комисијата за жалби при Советот за етика во медиумите на Македонија (СЕММ), на седницата одржана на 23 септември 2020 година, врз основа на примена жалба од Институтот за духовно и културно наследство на Албанците, ја донесе следната:

ОДЛУКА

ЖАЛБАТА СЕ ОТФРЛА КАКО НЕОСНОВАНА

Весникот „Коха“, со текстовите насловени „Insituti që turpëroi shqiptarët“ (Институтот кој ги посрами Албанците), „Asani s`jep përgjësi për turpin, biznesmeni kërkon vet t`i hiqet emri“ (Асани не дава одговорност, бизнисменот бара да му се тргне името) и „Memishi: Skender ke pare për udhëtime, a kërkon donacione për Shën Terezën“ (Мемиши: Скендер, имаш пари за патувања, а бараш донации за Света Тереза), не ги прекршил етичките и професионални стандарди.

ЖАЛБА

До извршната канцеларија на Советот за етика во медиумите на Македонија, на 3 септември, 2020 година, Институтот за духовно и културно наследство на Албанците – Скопје, поднесе жалба за трите текста со наслов „Insituti që turpëroi shqiptarët“ (Институтот кој ги посрамоти Албанците), „Asani s`jep përgjësi për turpin, biznesmeni kërkon vet t`i hiqet emri“ (Асани не дава одговорност, бизнисменот бара да му се тргне името) и „Memishi: Skender ke pare për udhëtime, a kërkon donacione për Shën Terezën“ (Мемиши: Скендер, имаш пари за патувања, а бараш донации за Света Тереза), објавени на 27 и 28 август, во весникот „Коха“ и на веб-страницата на „Коха“ (www.koha.mk).

Во жалбата се наведува дека текстот содржи неточно и нефер известување, незастапена втора страна, говор на омраза, пристрасност и неурамнотеженост во информирањето, навреда и клевета. Жалителот смета дека во текстот на „Коха“ се прекршени членовите 1, 3 и 10 од Кодексот на новинарите на Македонија.

Подносителот на жалбата смета дека во објавените содржини на весникот „Коха“ се изнесени невинности и констатации, кои го нарушуваат институционалниот углед на Институтот за духовно и културно наследство на Албанците. Според жалителот, неточни се наводите на медиумот во еден од текстовите дека за проекти реализирани во 2019 година Институтот потрошил над 270 илјади денари, што можело да се види од завршната сметка објавена на веб-страницата на Институтот.

Во исто време, од Институтот реагираат дека весникот „Коха“ не постапил коректно во однос на реакциите и објаснувањата од страна на Институтот испратени до медиумот. Посочувајќи примери од објавените реакции, жалителот реагира дека весникот или воопшто не ги објавил или ги објавил со дополнителни коментари и тенденциозен наслов.

Подносителот на претставката, меѓу другото, потенцира дека во текстовите постојат и елементи на говор на омраза, со што медиумот се ставил во функција на стимулирање и предизвикување стигматизација кон основните цели на Институтот.

„Во текстот со наслов „Институтот ги посрамоти Албанците“ се констатира/тврди: Додека научните работници дури имаат забелешки и за губењето на националниот идентитет на Институтот од албански во мулти-универзален. Тие велат дека како може еден Институт за културно наследство на Албанците да се претвори во центар на Холокаустот и протестантизмот. Сметаме дека со ваквиот наратив весникот се става во служба на центрите кои имаат цел да ги стигматизираат Евреите и еврејското прашање“, наведуваат во претставката од Институтот за духовно и културно наследство на Албанците.

ОДГОВОР НА МЕДИУМОТ

Извршната канцеларија на СЕММ, во согласност со членот 14 од Правилникот за работа на Комисијата за жалби, по приемот и разгледување на жалбата, стапи во контакт со весникот „Коха“ и побара да се изјасни по однос на наводите на жалбата.

Директорот на медиумот, уредникот и новинар, Лирим Дулови одговори на наводите на жалбата. Тој категорично ја отфрла жалбата како неоснована и во својот одговор се осврна на повеќе сегменти од оспорената содржина и забелешките на жалителот. Тој појаснува дека текстот е производ на серија реакции на јавни личности и истакнати интелектуалци на откривањето на спомен - плочата на Мајка Тереза во Скопје, од страна на Институтот за духовно и културно наследство на Албанците (ИДКНА). Дулови потенцира дека, по јавните критики, авторот на текстот телефонски стапил во контакт, но не успеал да добие став од директорот на Институтот, Скендер Асани, а дека неуспешни биле и обидите на весникот „Коха“ да добие одговор на повеќе прашања испратени до директорот по пат на Facebook, Viber, Whats Up и по електронска пошта. Во прилог на одговорот, Дулови приложи и 'принт – скринови' од обидите за комуникација со Асани, како и од содржината на прашањата кои што се однесуваат на проектот со спомен - плочата на Мајка Тереза.

Во однос на забелешките на жалителот дека весникот не постапил коректно во однос на реакциите и објаснувањата од ИДКНА, директорот на „Коха“ вели дека две од трите реакции/објаснувања на Институтот биле објавени во медиумот, иако, како што појаснува, ниту една од нив не била испратена директно до весникот, туку и до повеќе други медиуми. Тој потенцира дека во ниту една од реакциите, всушност, и немало забелешка во однос на податоците за потрошените средства или број на печатени книги. Во исто време, од весникот „Коха“ нагласуваат дека, како редакција, одлучиле да не ја објават третата реакција на ИДКНА од причина што се работело за веќе трета реакција на истиот текст „Институтот кој ги посрамоти Албанците“, а во ситуација кога во два наврата веќе им дале простор да демантираат. Воедно, Дулови цени дека последната реакција не ги исполнувала критериумите за демант, зашто повторно била пратена до повеќе медиуми, а не директно до „Коха“. Од аспект на забелешките на жалителот, пак, дека медиумот ги објавил реакциите со дополнителни коментари и тенденциозен наслов Дулови вели дека подносителот на претставката нема право да се меша во начинот на кој новинарот ги коментира и толкува реакциите, зашто, како што додава, тоа е против начелото дека слободата на медиумите е неприкосновена.

Во однос на наводите на жалителот дека текстот содржи говор на омраза и антисемитски јазик, од весникот „Коха“ целосно ги отфрлаат таквите констатации. Дулови вели дека ставовите во текстот не се ставови на авторот, туку пренесување изречени ставови на именувани и неименувани извори.

„Во истиот новинарски текст “Институтот кој ги посрамоти Албанците” има и друга изјава, каде Антон Серечи, меѓу другото, вели: “Скендер е експерт и за Холокаустот, и за

протестантизмот, и за католицизмот”. Ајде, по логиката на ИДКНА и тука да измислиме говор на омраза или елементи на антисемитизам. Втората “спорна” реченица за која исто новинарот не го именува својот изворот, се вели: “Тие велат како може еден Институт за културно наследство на Албанците да се претвори во центар на Холокаустот и протестантизмот”. И ова реченица е во контекст на проширувањето во мулти-универзална димензија на ИДКНА. Буквално ден порано, такво нешто постави како дилема портпаролот на партијата БЕСА, Елмедин Мемиши, кој на својот Фејсбук профил објави статус во кој, меѓу другото, вели “Како е можно еден Институт за духовно и културно наследство на Албанците во Македонија да се претвори во центар на Холокаустот и протестантизмот”, се вели во одговорот на жалбата.

Од „Коха“, на крајот, потсетуваат дека нивниот медиум бил предмет на обвинувања и клевети за антиземитизам од страна на ИДКНА и нејзиниот директор Асани, изречени во текстот „Застрашувачки е антисемитскиот јазик на весникот „Коха“. Од весникот додаваат дека таквите наводи јавно биле осудени од неколку новинарски здруженија.

ОДЛУКА НА КОМИСИЈАТА ЗА ЖАЛБИ

Комисијата за жалби утврди дека жалбата е **НЕОСНОВАНА** и едногласно одлучи дека нема прекршување на Кодексот на новинарите на Македонија.

Комисијата во оспорениот текст не најде елементи на неточно и нефер известување, незастапена втора страна, говор на омраза, пристрасност и неурамнотеженост во информирањето, ниту прекршување на Кодексот на новинарите во членовите 1, 3 и 10, на кои посочува жалителот во поднесената претставка.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ НА ОДЛУКАТА

На седницата на 23 септември 2020 година, членовите на Комисијата за жалби ги разгледаа наводите на жалителот и извршија увид во спорната содржина. Најпрво, заклучија дека не можат и немаат право да ги утврдуваат фактите наведени во неа. Надлежност на Комисијата е единствено да ги утврдува етичките и професионалните стандарди во новинарскиот производ.

Комисијата заклучи дека оспорените текстови на весникот „Коха“ произлегуваат од јавниот интерес, зашто работата и постапките на јавните национални институции, во случајов, на Институтот за духовно и културно наследство на Албанците, се легитимна новинарска цел и не смеат да бидат изземени од теми за кои јавноста треба да биде информирана.

И покрај извесните пропусти во содржината, за кои Комисијата процени дека се сторени од невнимание, членовите на Комисијата се согласија дека предметните текстови ги почитуваат

етичките и професионалните стандарди и оти не отстапуваат од начелата на Кодексот на новинарите.

Ваквата одлука, Комисијата за жалби, меѓу другото, ја заснова и на очигледната неподготвеност на Институтот и на неговиот директор, Скендер Асани, да даде одговори на прашања од интерес за јавноста, кои весникот „Коха“, во неколку наврати, се обидел, но не успеал да ги обезбеди.

Авторот на најспоруваниот од трите текста, насловен „Instituti që turpëroi shqiptarët“ (Институтот кој ги посрамоти Албанците), безмалку, целата содржина ја заснова на изјави и критички мислења на група интелектуалци, уметници и познавачи на ликот и делото на Мајка Тереза, кои реагираат на поставената спомен - плоча на познатата хуманитарка и светица од страна на Институтот за духовно и културно наследство на Албанците (ИДКНА) на скопскиот плоштад. Критичките мислења се пренесени во цитати, без дополнителни коментари, кои би упатувале на тенденциозност кај новинарот. Оттука, пренесените изјави и реакции не можат да се сметаат за лични ставови на авторот.

Во однос на забелешката на жалителот дека медиумот изнел неточни податоци за средствата потрошени за проекти од Институтот, Комисијата не можеше да утврди дека зад посочувањето на сумата од 271.584.900 денари, наместо, како што тврди Институтот, точната бројка од 2.715.949.00 денари се крие тенденциозна или „смислена“ грешка кај медиумот. Ова уште повеќе што во првите две реакции на Институтот за предметниот текст на „Коха“ воопшто и не биле демантирани ваквите бројки. Во овој контекст, Комисијата отфрли прекршување на членот 1 од Кодексот на новинарите, кој упатува на објавување неточни и непроверени информации. Ова и од причина што објавените бројки, посочени во рамките на новинарскиот „бекраунд“, не се суштината на текстот, туку идеолошкиот и естетскиот аспект на спомен - плочата. Во однос на забелешката на жалителот дека насловот на текстот е тенденциозен, мислење на Комисијата е дека, сепак, се работи за наслов извлечен од ставовите на соговорниците и во контекст на севкупната содржина, а со цел да се покрене силна јавна дебата.

Во однос на забелешката на подносителот на претставката дека весникот „Коха“ нецелосно ги објавил објаснувањата/реакциите упатени до редакцијата, Комисијата констатирала дека весникот објавил две од трите објаснувања/реакции на Институтот. Првата ја објавил само во електронското издание, поради тоа што реакцијата стигнала подоцна во денот, кога весникот веќе бил во фаза на печатење. Второто објаснување го објавил и во печатеното и во електронското издание. Од аспект на одлуката на весникот да не го објави и третото објаснување на Институтот, Комисијата застана зад ваквиот став, со оценка дека не може до недоглед да се испраќаат различни реакции на ист текст, а медиумот секогаш да ги објавува. Ова од причина и што реакциите/објаснувањата воопшто и не биле испратени директно до „Коха“, со што би добиле обележје на демант, туку биле објавени или на веб-страницата на Институтот или на Фејсбук страницата на директорот, што самите по себе имаат карактер на информации испратени до општата јавност. Ова уште повеќе што весникот „Коха“, во повеќе

наврати, се обратил до директорот на Институтот, давајќи му простор да се произјасни за низа прашања, но тој ги игнорирал барањата. Најпосле, според членот 3 од Кодексот на новинарите одговор може да се одбие, доколку **СТРАНАТА** за која станува збор ја отфрлила претходно дадената можност за презентирање на свои забелешки за истото прашање, без објективни причини. Отуството на одговор на директорот е јасно назначено и во оспорениот текст:

„За сите овие вознемирувања, весникот КОХА побара мислење и од директорот на Институтот за духовно и културно наследство на Албанците на Македонија, Скендер Асани. Тој во првиот телефонски повик ни рече дека не се наоѓа во земјава, а откако му испратиеме прашања на неговиот мобилен и на ФБ профилот, барајќи да даде негова верзија пред јавност, не одговори до печатење на весникот.“

Од документацијата испратена до Советот за етика, Комисијата констатирала дека медиумот до директорот Асани испратил осум прашања поврзани со откривањето на спомен - плочата на Мајка Тереза и дека безуспешно се обидува да стапи во контакт, не само телефонски и по електронска пошта, туку и по пат на Facebook, Viber и Whats Up. Во оваа насока, евидентниот молк на директорот Комисијата не може да го протолкува поинаку, освен како очигледен отпор да се соочи со директните прашања на медиумот, поаѓајќи од основното начело во новинарската професија дека новинарот има слободен пристап до сите извори на информации што се од јавен интерес.

Оттука, Комисијата се согласи дека затвореноста на институциите или носителите на јавни функции не може да биде метод со кој ќе се избегнат темите и прашањата од јавен интерес. Дебатите, критиките и објавувањето на вестите не смее да биде попречено од страни кои не се подготвени да дадат информации, коментари или да учествуваат во дебати.

Во однос на забелешката на подносителот на жалбата за постоење говор на омраза и антисемитски јазик кај медиумот, Комисијата за жалби не најде елементи за таквите наводи. Комисијата се согласи дека оспорениот дел од текстот во кој се вели *„Тие наведуваат, како може Институт за културно наследство на Албанците да се преобрази во центар на Холокаустот и протестантизмот“*, е произлезен од реакции искажани во јавноста и не можат да бидат ставови на самиот медиум. Имено, Комисијата утврди дека оспорениот дел, всушност, е извлечен од реакциите на истражувачот Антон Серечи, како и од портпаролот на партијата Беса, искажан на Фејсбук профил.

Најпосле, критичкото следење на настаните, а особено на работата на носителите на јавни функции и државни установи се меѓу главните задачи на новинарите, ако тоа не излегува од рамките на слободата на изразување. Имено, согласно Декларацијата за слободата на политичката дебата во медиумите, политичарите, јавните функционери и јавните институции прифатиле да бидат поставени под јавна критика за нивниот домен на работа. Новинарската

слобода вклучува и искажување на гледишта до степен на претерување, дури и провокација, сè со цел да поттикне јавна дебата на конкретна тема.

Во однос на наводите на жалителот дека оспорениот прилог содржи навреда и клевета, Комисијата се согласи дека, и во случајов, останува на веќе воспоставената пракса и надлежности да не расправа и утврдува евентуално постоење на навреда и клевета. Став на Комисијата е дека таквата проблематика е судска материја. Надлежност на Комисијата е единствено да ги утврдува етичките и професионалните стандарди и да утврдува евентуално прекршување на Кодексот на новинарите на Македонија.

Комисијата, на крајот, апелира до медиумите да бидат особено внимателни при објавувањето на фактите и бројките, со цел да се намали опасноста од дезинформации и доведување на јавноста во заблуда. Во исто време, ги повикува и носителите на јавни функции да бидат потранспарентни, појурни и поотворени.

* * *

Во согласност со наведеното, Комисијата одлучи како што е погоре наведено.

Во работата на Комисијата учествуваа членовите Мирче Адамчевски, Мери Јордановска, Теофил Блажевски и Ердем Ахмет.

На седницата, членот на Комисијата, Сефер Тахири, беше изземен од расправата, во согласност со член 11 од Правилникот за работа поради судир на интереси, а сè со цел да се обезбеди мериторност во одлучувањето и спречување на делегитимирање на одлуката на Комисијата.

Се обврзува весникот „Коха“ (www.koha.mk), во согласност со членот 18 од Деловникот за работа на Комисијата за жалби, да ја објави оваа одлука.

Со почит,
Совет за етика во медиумите на Македонија

Претседател на Комисијата за жалби
Мирче Адамчевски

